

## **Zemské desky**

### ÚVOD

Zemské desky vznikly na základě zápisů, které byly vedeny při příslušném zemském soudu, a zaznamenávaly přesuny svobodného (alodního) šlechtického majetku (koupě, prodeje, zástavy), poté se začaly evidovat také dluhy, žaloby nebo spory urozených. Zemské desky byly zpočátku pomocnými písemnými záznamy zemského písaře, později se proměnily ve veřejné knihy. Desky se vedly v latině, poté se objevuje čeština i němčina.

Záznamy se pořizovaly na dvojlisty, čtyři takové dvojlisty tvořily kvatern. Kvaterny se svazovaly do knih, pro něž se začal používat rovněž název kvatern.

### ROZDĚLENÍ

Zemské desky se rozdělovaly do jednotlivých řad. Nejprve existovaly kvaterny pŕuhonné (evidovaly pŕuhony, tedy popohnání před soud, žaloby) a kvaterny trhové (věnovaly se prodejm a koupjm). Postupem času se počet řad rozrŕstl. Vznikly kvaterny zápisné (sloužily k zaznamenávání dluhŕ) nebo kvaterny památné (rozsudky soudu a usnesení zemského sněmu).

### ČESKÉ ZEMSKÉ DESKY

České zemské desky vznikly za vlády Přemysla II., někdy po roce 1260. Zachovaly se však až od roku 1541, protože tehdy byl dosavadní soubor desek (kromě jednoho kvaternu pŕuhonného z let 1316 - 25) zničen při požáru Hradu a Malé Strany. Od té doby byly desky skladovány ve dvou kopiích - na Hradě a na Karlštejně. Dnes jsou uloženy v Národním archivu v Praze.

### MORAVSKÉ ZEMSKÉ DESKY

Jejich počátky spadají do roku 1348, kdy byl správní reformou Karla IV. zřízen jediný moravský zemský soud. Zasedal střídavě v Olomouci a v Brně, desky se vedly ve dvou řadách: olomoucké a brněnské. Ke sloučení došlo roku 1642 a k zápisŕm dochází ŕž jen v Brně. Dnes se dochovaly v celé řadě a jsou uloženy v Moravském zemském archivu v Brně.

### DESKY ZEMSKÉ VE SLEZSKU

V 2. pol. 14. stol. byly desky zemské založeny i ve Slezsku. Z krnovského knížectví je máme zachovány od roku 1404, z opavského od roku 1410, na Těšínsku se vedení desek prosadilo až v 16. stol. Kvaternŕm trhovŕm se říkalo knihy zadní, pŕuhonnŕm zase knihy přední. Slezské zemské desky jsou uloženy v Zemském archivu v Opavě.

## EDICE A LITERATURA

### Edice českých desek zemských

EMLER, Josef (ed.): Pozŕstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých. I. Praha 1870.

EMLER, Josef (ed.): Pozŕstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých. II. Praha 1872.

LETOŠNÍK, Václav (ed.): Die böhmische Landtafel. Inventar, register, Übersichten. Praha 1944.

### Edice moravských desek zemských

CHLUMECKÝ, Petr – CHYTIL, Josef – DEMUTH, Karl – WOLFSKRON, Adolf (ed.): Moravské zemské desky. Brno 1856.

MATĚJEK, František (ed.): Moravské zemské desky. II. sv. řady olomoucké 1480-1566. Brno 1948.

KALINA, Tomáš (ed.): Moravské zemské desky. II. sv. řady brněnské 1480-1566. Brno 1950.

MATĚJEK, František (ed.): Moravské zemské desky. III. sv. řady olomoucké 1567-1642. Brno 1953.

ROHLÍK, Miloslav (ed.): Moravské zemské desky. III. sv. řady brněnské 1567-1641. Praha 1957.

Edice desek zemských slezských

KAPRAS, Jan (ed.): Pozůstatky knih zemského práva knížectví Opavského. Díl 1. Knihy přední. Část první (registra soudní 1413-1461, 1464-1465, 1466-1484, půhony 1466-1489 a nálezy 1466-1484). Praha 1906.

Díl 2. Desky zemské. Část první (1431-1536). Praha 1908.

PRIX, Dalibor (ed.): Zemské desky krnovské. Svazek I. 1403–1522. Opava 2008.

Dále viz seznam edic na <http://www.paleografie.org/UK/>.

Zemské desky online

Zpřístupněno na webu Centra medievestických studií FÚ AV ČR

<http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=7>

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav: *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany 1994.